

Hänvisning

Justitieministeriet

Styrgruppen för nationalspråksstrategin

Konsultativ tjänsteman Anna Kiiskinen

Kontaktperson

Michaela Slotte

anna.kiiskinen@om.fi

Ärende

Initiativ från Åland gällande nationalspråksstrategin

Allmänt

För Ålands del är det väsentligt att nationalspråkstrategin säkerställer att man på Åland kan bo samt arbeta både inom offentlig och privat verksamhet samt erhålla offentlig service på Åland utan kunskaper i finska. Avsikten är att man även i praktiken ska kunna leva ett normalt liv i livets alla skeden på svenska på Åland. Detta är utgångspunkten både i de förpliktelser som Finland iklätt sig gällande Åland och bestämmelserna i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991). Utgångspunkten måste vara att nationalspråkstrategin säkerställer att det svenska språket även i praktiken kan användas i kommunikationen mellan Åland och det övriga Finland så att de ursprungliga intentionerna med självstyrelsen säkerställs.

Detta initiativ har förankrats i det av Ålands landskapsregering tillsatta språkrådet samt i lagtingets självstyrelsepolitiska nämnd.

Gällande språkreglering på Åland samt riksmyndigheternas skyldigheter i förhållande till Åland

Vid revideringen av nationalspråksstrategin är det väsentligt att nedanstående utgör utgångspunkter i det fortsatta arbetet gällande nationalspråksstrategins förhållande till Åland.

1. Bestämmelserna i självstyrelselagen bygger på de internationella förpliktelser Finland iklätt sig gällande Åland och som baserar sig på Nationernas Förbunds beslut av den

24 juni 1921 samt den sk. Ålandsöverenskommelsen mellan Finland och Sverige av den 27 juni 1921.

- I punkt 1 i Ålandsöverenskommelsen anges att Finland ska säkerställa och garantera Ålandsöarnas befolkning bevarandet av dess svenska språk, kultur och lokala traditioner.
2. Självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) reglerar språksituationen på Åland enligt nedanstående:
- Enligt 36 § självstyrelselagen är Åland enspråkigt svenskt och ämbetspråket i stats-, landskaps- och kommunalförvaltningen är svenska.
 - Enligt 38 § självstyrelselagen ska skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter i landskapet avfattas på svenska.
 - Enligt 42 § självstyrelselagen gäller att bestämmelser om den språkkunskap som krävs för statsanställda i landskapet utfärdas med landskapsregeringens samtycke genom förordning av statsrådet.
 - Enligt statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av statsanställda i landskapet Åland (FFS 1218/2007) gäller bl.a. följande:
 - Är högskoleexamen enligt lag eller förordning behörighetsvillkor för en statlig anställning i landskapet, krävs utmärkt förmåga att använda svenska i tal och skrift samt nöjaktig förmåga att förstå finska.
 - Domare, tingsfiskaler och notarier vid Ålands tingsrätt och domare vid Ålands förvaltningsdomstol samt deras suppleanter ska ha utmärkt förmåga att använda svenska i tal och skrift samt nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda finska.
 - Enligt 43 § självstyrelselagen gäller att statsrådet ska verka för att behövlig information om varor och tjänster till åländska konsumenter i mån av möjlighet ges på svenska. Statsrådet ska även se till att bestämmelser och föreskrifter som ska gälla i landskapet finns tillgängliga på svenska.

Att beakta i fråga om Åland vid uppgörande av nationalspråksstrategin

Utgående från de ovanstående utgångspunkterna bör följande beaktas i samband med revideringen av nationalspråksstrategin:

Allmänt

Finlands nationalspråk enligt grundlagen är finska och svenska.

En livskraftig tvåspråkighet är ett mål, som kräver att bägge nationalspråken upprätthålls och utvecklas. För att målen i nationalspråksstrategin ska uppnås krävs det därför en kontinuerlig process. Om språken inte används utvecklas de inte, och då kan de inte användas på ett naturligt sätt. Därför måste det i samhället på lång sikt finnas faktiska möjligheter att använda båda nationalspråken. Det här betyder att bägge nationalspråken måste tas med i all framtidsplanering.

Språkklimatet måste förbättras och för att uppnå en faktisk livskraftig tvåspråkighet bör åtgärder vidtas så att användningsområdet för det svenska språket ökar. Staten måste kunna tillgodose även den enspråkigt svenska befolkningens behov såväl i landskapet Åland som i det övriga Finland på samma sätt som behoven hos den enspråkigt finska befolkningen som inte kan svenska. Det här är även viktigt ur en rättssäkerhetssynpunkt.

För att lyckas upprätthålla tvåspråkigheten i Finland måste det säkerställas att ett omfattande studieutbud på alla studienivåer tillhandahålls på svenska, även fortbildning. Detta är mycket viktigt för att säkerställa att det ska vara möjligt att anställa personal med kunskaper i svenska så att språkraven tillgodoses. Finansieringen av sådan utbildning måste säkerställas genom anslag med offentliga medel. Goda kunskaper i språk är nyckeln till all användning av språk och till en livskraftig tvåspråkighet. Därför är det nödvändigt att trygga tillräcklig inläring i språken på alla inlärningsnivåer. För att vitalisera och utveckla högskole- och universitetsutbildningarna som tillhandahålls på svenska i Finland kunde de även marknadsföras i Sverige i högre grad än idag.

För upprätthållande av tvåspråkigheten bör även satsningar göras inom kultursektorn, mediasektorn och idrottssektorn. Vid allokering av statliga medel måste det säkerställas att tvåspråkigheten uppnås så att tillgången till kultur, media och utövande av idrott tillhandahålls på båda nationalspråken. I fråga om digitala media samt radio och TV sändningar kunde möjligheten att upprätta ett Svenskt-Finskt upphovsrättsområde så att svensktalande i Finland skulle kunna ta del av utbudet i Sverige och så att finsktalande i Sverige skulle kunna ta del av utbudet i Finland.

Inom hälso- och sjukvården samt inom socialvården måste det därtill genom olika satsningar säkerställas att alla också i praktiken bemöts på sitt modersmål.

Vid framtagande av nationalspråksstrategin bör vikt fästas på barnkonventionen och barns rätt till sitt språk.

För att nationalspråksstrategin rent allmänt ska få effekt på språksituationen i Finland så bör strategin omsättas i lagstiftning. En långsiktig nationalspråksstrategi förutsätter konkreta åtgärder som även kan fordra lagändringar. För att uppmuntra tjänstemän att ge service både på finska och svenska kunde man även överväga olika sätt att premiera de som faktiskt gör det.

Specifikt i förhållande till Åland

För att självstyrelsesystemet ska fungera krävs att det finländska samhället även fungerar på svenska. Hela systematiken i självstyrelsesystemet och Ålandslösningens fundament bygger på den utgångspunkten. Vi är därför bekymrade över det rådande språkklimatet och det svenska språkets tillbakagång i det finländska samhället och konsekvenserna det får för Ålandslösningen. I det fall det svenska språkets ställning ytterligare försvagas i det finländska samhället kan vi komma att hamna i en situation där Ålandslösningen riskeras. De språkliga garantierna för befolkningen i landskapet Åland förutsätter att den finska staten kan kommunicera – muntligt och skriftligt – på svenska med landskapet Åland.

Alla offentliga myndigheter i riket som på något sätt ska kommunicera med de statliga myndigheterna på Åland, de åländska kommunerna samt självstyrelsemyndigheterna (dvs landskapets myndigheter) måste kunna göra detta på svenska. Det här innebär att tjänstemän på ministerier och statliga myndigheter i riket också i praktiken måste behärska svenska. Se även de språkkrav som framgår av lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (FFS 424/2003) samt språklagen (FFS 423/2003) som generellt sett gäller i riket. Det bör dock noteras att självstyrelselagens språkbestämmelser gäller både statligt anställda på Åland och statliga myndigheter i riket samt deras anställdas skyldigheter gentemot boende på Åland och åländska myndigheter.

Alla bestämmelser, föreskrifter och direktiv som även ska gälla på Åland eller omfatta myndigheter på Åland måste finnas och delges på svenska. I detta bör inkluderas även allmänt bindande kollektivavtal, bindande anvisningar till hälso- och sjukvården samt andra liknande dokument eller dokumentsamlingar.

Alla datasystem, bekostade med statliga medel, måste fungera även på svenska så att både kunder och de som arbetar i dessa system på Åland kan göra det på svenska. Det här innebär att alla sådana datasystem måste vara tvåspråkiga så att både användare och kund kan välja sitt språk. All internutbildning och intern information för statligt anställda på Åland, även om de är anställda vid en riksomfattande myndighet, måste därtill ges på svenska och tillhandahållas tillräckligt ofta så att statliga tjänstemän på Åland inte riskerar att hamna efter kunskapsmässigt på grund av språket. De språkbestämmelser som gäller enligt statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av statsanställda i landskapet Åland (FFS 1218/2007) ändrar inte ämbetspråket enligt 36 § självstyrelselagen

för Åland gällande de statligt anställda på Åland. I ämbetsspråket måste även anses ingå det språk de anställda arbetar på i nationella datasystem samt det språk på vilket internutbildningar hålls.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Jurist

Michaela Slotte